

Дати

ДО 95-РІЧЧЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Національна академія наук України (НАН України) – вища наукова установа України із самоврядною організацією, яка здійснює дослідження в галузі природничих, гуманітарних, суспільних та технічних наук. Заснована з ініціативи Українського наукового товариства в Києві: на пропозицію міністра освіти та мистецтва Миколи Василенка було створено спеціальну комісію, яка від 9 липня до 17 вересня 1918 р. виробила законопроект про заснування УАН, затверджений гетьманом Павлом Скоропадським 14 листопада 1918 р. Урочисте відкриття відбулося 24 листопада 1918 р.

Згідно зі статутом Академія мала 3 відділи: історично-філологічний, фізико-математичний, соціально-економічний. Видання Академії мали друкуватися українською мовою. Статут акцентував загальноукраїнський характер УАН: її дійсними членами могли бути не тільки громадяни Української Держави, а й українські вчені Західної України (що тоді входила до складу Австро-Угорщини).

Президію та перших академіків (по три на відділ) призначив уряд. Першими академіками стали історики Д. Багалій та О. Левицький, економісти М. Туган-Барановський та В. Косинський, сходознавець А. Кримський, літературознавець М. Петров, лінгвіст С. Смаль-Стоцький, геологи В. Вернадський і П. Тутковський, біолог М. Кащенко, механік С. Тимошенко, правознавець Ф. Тарановський.

Установче спільне зібрання 27 листопада 1918 р. обрало президентом УАН професора В. Вернадського, а неодмінним секретарем – А. Кримського. Згодом президентами Академії обиралися М. Василенко (1921–1922), О. Левицький (1922), В. Липський (1922–1928), Д. Заболотний (1928–1929), О. Богомолець (1930–1946), О. Палладін (1946–1962), Б. Патон (із 1962 р.).

У перший рік діяльності Академія складалася з трьох наукових відділів – історико-філологічного, фізико-математичного й соціальних наук, які охоплювали 3 інститути, 15 комісій і національну бібліотеку.

Зокрема, ефективно працювала постійна “Комісія для видання пам’яток новітнього українського письменства” під головуванням С. Єфремова. Була започаткована серія “Академічна бібліотека українських письменників”. 1919 р. А. Кримський очолює роботу над підготовкою до видання повних зібрань творів Т. Шевченка, І. Франка, В. Антоновича й М. Драгоманова. Водночас велася велика робота над збиранням творчої спадщини Т. Шевченка, яку готував до друку П. Зайцев.

На засіданні науково-дослідної секції Укрголовнауки 30 січня 1926 р. був розглянутий проект статуту Інституту Тараса Шевченка, який підготували Д. Багалій, С. Пилипенко, М. Плевако, А. Річицький, О. Дорошкевич та І. Айзеншток. У листопаді 1926 р. академік Д. Багалій був призначений директором Інституту Тараса Шевченка. Керівництво установи активно залучало до співпраці відомих науковців, які працювали у вищій школі, у редакціях газет і журналів, літературних критиків.

У вересні 1930 р. Інститут Тараса Шевченка перейменовано на Всеукраїнський літературознавчий науково-дослідний Інститут ім. Т. Г. Шевченка. Набуває наукового авторитету й кадрового потенціалу Київський філіал інституту. Особлива увага зосереджується на підготовці кваліфікованих кадрів через аспірантуру. У 1933 р. Інститут було передано до Всеукраїнської академії наук, а 14 серпня 1933 р. його було реорганізовано під назвою Науково-дослідний інститут Тараса Шевченка. 1936 р. обидва склади інституту – харківський і київський – було об’єднано, долучено до них Комісію Всеукраїнської асоціації марксистко-ленінських науково-дослідних інститутів (ВУАМЛІН), і на їхній основі 1936 р. постає Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН України.

Нині НАН України налічує 173 наукові інститути та установи, де працює більше 43 тисяч співробітників, з них понад 10 тисяч докторів і кандидатів наук.